

• شرح درس:

هرچند ثابت شده است که مطالعه و بررسی برخی از مسائل بویژه مسائل مربوط به سلامت، از طریق تحقیقات کیفی امکان پذیر است، اما هنوز بکارگیری این نوع از تحقیقات در کشور در آغاز راه، و منابع موجود در این زمینه بسیار محدود است و تدریس آن در رشته های بهداشت هنوز محدود است. در تحقیقات کمی یا قیاسی^۱، محقق در واقع یک یا چند فرضیه را آزمون می کند. این فرضیه ها مبتنی بر شناخت و پیش فرض اولیه است که محقق نسبت به پدیده ها دارند. درحالیکه این شناخت و پیش فرض ها ممکن است مطابق با واقع نباشند. یکی از بهترین راه های شناخت پدیده های رفتاری و انسانی، درک و شناخت آن از طریق افرادی است که مستقیم یا غیر مستقیم پدیده را تجربه نموده اند. شناختی که از این طریق بدست می آید به واقعیت نزدیک تر است. در اینصورت تعریف و توصیف کامل و درستی از آن پدیده پیدا می شود و به تبع آن بهتر می توان آن پدیده را پیش بینی و کنترل کرد. این رویکرد در مطالعات انسانی را رویکرد کیفی^۲ می نامند. در این رویکرد پدیده های مرتبط با سلامت، بدون پیش فرض و شناخت اولیه مطالعه می شود و در عوض محقق یک تعریف و شناخت تازه و واقعی تر بدست می آورد و همچنین با مفهوم مسئله یک ارتباط قوی برقرار نماید و پیشاپیش برای تفسیر مجدد جنبه های دیگر مسدود نمی شود. یک پژوهشگر کیفی در موضوعاتی مطالعه می کند که قبلاً در مورد آنها اطلاعات کمی وجود دارد و محقق نمی داند آنچه را نمی داند چیست و دارای چه ماهیتی است. از ویژگی های منحصر به فرد تحقیق کیفی این است که مناسب مواردی است که پژوهشگر درصدد کشف راه های جدید و غیر منتظره برمی آید. تحقیقات کیفی خود دارای انواع مختلفی شامل: پدیدار شناسی؛ گراند تئوری؛ قوم نگاری؛ تحقیق تاریخی؛ و... است که فراگیری آن توسط دوره های آموزش عالی بهداشت عمومی موجب توانمندی و آماده سازی دانشجویان برای انجام اینگونه تحقیقات و نیز تلفیق رویکردهای کیفی و کمی می گردد. در غیر اینصورت آنها توانایی لازم برای پاسخگویی به بخش عمده ای از سوالات حوزه بهداشت عمومی را بدست نمی آورند. بنابر این نیروی انسانی مسئول و مجری بخش سلامت در آینده قادر به مطالعه و کشف عوامل ناشناخته تأثیر گذار بر سلامت نخواهد بود.

• اهداف آموزشی:

از دانشجویان محترم انتظار می رود در پایان این درس قادر باشند :

۱. عناوین پژوهش کیفی را براساس اولویت های بهداشت عمومی تعیین نمایند.
۲. اهمیت روش های تحقیق کیفی در پاسخگویی به سوالات حوزه سلامت را شرح دهند.
۳. تفاوت تحقیقات کمی و کیفی را تشخیص شرح دهند.
۴. انواع تحقیقات کیفی را نام دهند.
۵. انواع روش های دستیابی و جمع آوری داده ها را شرح دهند.
۶. انواع مصاحبه را شرح دهند.
۷. نحوه مصاحبه در گروه متمرکز را شرح دهند.
۸. انواع مشاهده را شرح دهند.
۹. نحوه تجزیه و تحلیل متون را شرح دهند.
۱۰. نرم افزارهای مدیریت و تحلیل داده ها را نام ببرند.
۱۱. ملاحظات اخلاقی در پژوهش های کیفی را توضیح دهند.

۱۲. نحوه نگارش بیان مسئله در تحقیقات کیفی را تمرین کنند.
۱۳. یک پروپوزال با رویکرد پژوهش کیفی طراحی نمایند.
۱۴. نحوه تلفیق روش های تحقیق (مطالعات ترکیبی) را شرح دهند.
۱۵. نحوه تأمین و ارزیابی اعتبار و استحکام علمی تحقیقات کیفی (روایی و پایایی) را شرح دهند.

• روش تدریس:

باتوجه به مقطع تحصیلی دانشجویان، این درس با مشارکت فعال دانشجویان ارائه خواهد شد. به گونه ای که ۵۰٪ از زمان هر جلسه توسط مدرس و ۵۰٪ باقیمانده به بررسی و ارائه کار کلاسی و عملی دانشجویان (طبق مفاهیم از قبل مشخص شده) پرداخته خواهد شد.

• فعالیت ها و تجربیات یادگیری دانشجویان:

از دانشجویان محترم انتظار می رود:

- ۱- متناسب با مطلب ارائه شده در هر جلسه، به تمرین و انجام فعالیت یادگیری تعیین شده از سوی مدرس مربوطه در تاریخ مقرر بپردازند. انجام این فعالیت موجب یادگیری بیشتر دانشجویان محترم شده و نارسایی های احتمالی در ارائه مطلب از سوی مدرس انعکاس خواهد یافت و منجر به شفاف سازی بیشتر محتوی ارائه شده خواهد شد.
- ۲- با مطالعه منابع و مقالات مرتبط زیر بنای علمی و معلومات خود را تقویت نمایند و یافته های پژوهش های جدید را در جهت ارائه فعالیت های یادگیری تعیین شده استفاده نمایند. با عنایت به موضوع پیشنهادی هر دانشجو دو مقاله مرتبط (فارسی و لاتین) را تهیه و ارائه خواهند
- ۳- حضور منظم در کلاس های درس و شرکت در مباحث علمی.

• روند ارزشیابی:

- ۱- پروپوزال کیفی، مشارکت فعال در مباحث کلاس و حضور منظم و پاسخ به سوالات مطروحه ۵۰٪
- ۲- امتحان پایان ترم ۵۰٪

• برنامه زمانبندی ارائه موضوعات درس و فعالیت های یادگیری

جلسات	رئوس مطالب (مفاهیم مورد انتظار تدریس)	فعالیت فراگیران
اول	- مقدمه و معرفی درس - عوامل مؤثر در انتخاب روش کمی و کیفی - تفاوت تحقیقات کمی و کیفی - تعریف مفاهیم	شرکت در بحث، مطالعه
دوم	- قوم نگاری ethnography - پدیدار شناسی phenomenology Phenomenological	مطالعه، جستجوی مقالات مرتبط، ترجمه و شرکت در بحث
سوم	- تحقیق عملکردی Action research - نظریه پایه ای Grounded-Theory	مطالعه مقالات مرتبط، ترجمه و شرکت در بحث
چهارم	- تحلیل محتوی و انواع آن - تجزیه و تحلیل در تحقیقات کیفی	مطالعه و شرکت در بحث و تمرین
پنجم	- نحوه طرح سوال، عنوان و اهداف پژوهش پژوهش براساس اولویت ها در چارچوب هریک از روشهای تحقیق کیفی	مطالعه و شرکت در بحث و تمرین

مطالعه، جستجوی متون و مقالات مرتبط، ترجمه و شرکت در بحث	- نحوه انتخاب همکاران یا مشارکت کنندگان (Participants). - جمع آوری و تحلیل داده ها، روند مصاحبه و کد گذاری اولیه	ششم
مطالعه، جستجوی متون و مقالات مرتبط، ترجمه و شرکت در بحث	- <i>Trustworthiness or Rigor</i> دقت و استحکام علمی - اعتبار و پایایی در مطالعات کیفی - ملاحظات اخلاقی در مطالعات کیفی	هفتم
مطالعه، جستجوی متون مرتبط، ترجمه و شرکت در بحث	- مطالعه تلفیقی، میکس متد - <i>triangulation, mixed method</i>	هشتم
تمرین - پرسش و پاسخ	- طراحی پروپوزال در تحقیقات کیفی - رفع اشکال مرور درسهای قبل ارائه نتایج کار با نرم افزار	عملی در طول ترم

منابع اصلی:

1. Pope C, Mays N. Pope C, Mays N. (Eds) (2006) **Qualitative research in health care 3rd Edition. Oxford: Blackwell/ BMJ2006.**
2. Grbich C. **Qualitative Data Analysis: An Introduction.** London, SAGE Publications, 2007.
3. Charmaz K,. **Grounded theory: a practical guide through qualitative analysis.** 2006
4. Heath H, Cowley S. **Developing a grounded theory approach: a comparison of Glaser and Strauss.** International Journal of Nursing Studies 2004; 41: 141-150
5. Polit,F.D, (2006). **Beck,C.T, Essential of Nursing research.** 6th edition ,Lippincott.Co , Philadelphia
6. - Glaser, B.G., (1992). **Basics of Grounded Theory Analysis.** Emergence versus Forcing. Sociology Press, Mill Valley, CA, USA.
7. Strauss, A.L., Corbin, J., (1998, 2008). **Basics of Qualitative Research. Grounded Theory, Procedures and Techniques.** Sage Co, California
8. Straubert, H. and Carpenter, D., (2006) **Qualitative research in nursing: Advancing the humanistic imperative.** Philadelphia: Lipincott, Co.
9. Polit DF. Beck CT. **Nursing Research: Principle and Methods.** Lippincott Williams & Wilkins. Philadelphia. PA. USA. 7th ed. 2003;107-284.

• سایر منابع:

10. Ulin,R.P,Robinson.T.E,Tolley.E.E, (2005). **Qualitative Methods in Public. Health.**Jossey-Bass Co,
11. Hsieh HF, Shannon SE. **Three approach to qualitative content analysis.** Qual Health Res. 2005;15(9):1277-88.
12. Nieswiadomy,Rosemarie.(2002). **Fundamentals. of Nursing Research.** Third edition. Stamford. connecat. Applefon & lange co.
13. Andy BR, Sarvela PD. **Content analysis reexamined: a relevant research method for health education.** American Journal of Health Behaviour. 1997;21:222-34.
14. Graneheim UH, Lundman B. **Qualitative Content Analysis in nursing research: Concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness.** Nurse Education Today. 2004;24:105-12.
15. Cavanagh S. **Content analysis: concepts, methods and applications.** Nurse Researcher. 1997;4(3):5-16.
16. Tesch R. **Qualitative Research. Analysis Types and Software Tools.** Bristol: PA: Falmer; 1990.
17. Mishler E. **Research Interviewing. Context and Narrative.** London: Harvard University Press, Combridge, MA; 1986.
18. Korhonen T, Lammintakanen J. **Web-based learning in professional development: experiences of Finnish nurse managers.** Journal of Nursing Management. 2005;13:500-7

19. Krippendorff K. **Content Analysis: An Introduction to Its Methodology**. 2nd ed. Thousand Oaks: CA: Sage; 2004.
20. Kondracki NL, Wellman NS. **Content analysis: review of methods and their applications in nutrition education**. Journal of Nutrition Education and Behaviour. 2002;34:224-30.
- Mullen PD, Reynolds R. The potential of grounded theory for health education research: linking theory and practice. Health Educ Monogr 1978; 6(3):280-94.
- Fathalla Mohamed MF. A Practical Guide for Health Researchers. World Health Organization Regional Office for the Eastern Mediterranean. Cairo. 2004; (Available at: www.who.int/emro/2004/9290213639.)
۲۱. اسکویی ف، پیروی ح. پژوهش کیفی در پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات درمانی ایران، تهران، انتشارات همراه، چاپ اول، ۱۳۸۴، صفحه ۱۰-۲.
۲۲. صانعی ا، نیکبخت نصر آبادی ع. روش شناسی تحقیقات کیفی در علوم پزشکی، مترجم ناهید دهقان نیری و احمدعلی اسدی نوقایی، تهران، انتشارات برای فردا، ۱۳۸۳؛ ۱۰۶-۸۳.
۲۳. پولیت، بک، هانگلر، اصول تحقیق پرستاری، روشها، ارزیابی و کاربرد. مترجم دهقان نیری ناهید و اسدی نوقانی احمدعلی، چاپ اول، تهران، نشراندیشه رفیع، ۱۳۸۴، صفحه ۱۸۶-۱۶۶.